

Zwarte roodstaart.
FOTO KOOS DIJKSTERHUIS

Natuurdagboek
17 maart 2025

Als u een zwarte roodstaart hoort, kijk dan omhoog

De zwarte roodstaart is nummer dertien in mijn vogelzangreeks. Net als de witte kwikstaart van vorige week overwintert die soort monjesmaat in Nederland. De meeste zakken toch wat af naar het zuiden, maar keren in maart alweer terug. En dan wordt hun korte, ratelende liedje op de meest verrassende plekken gehoord.

Zwarte roodstaarten zijn met 14,5 centimeter iets langer dan een roodborstje, en hebben een zwart met grijs en zilverwit (m) of grijsbruin (v) lijf, met een oranje rode staart. Van oorsprong zijn ze vogels van de bergen. Daar zijn ze nog steeds algemeen. Ze broeden er in rotsspleten en tussen stenen.

Lang geleden hebben ze de lage landen ontdekt als broedgebied. Daar zijn insecten te vinden en dankzij de mens ook holen. In muurtjes en afbrokkelende schuren, onder daken, in schoorstenen en in ventilatieroosters, overal waar het stenig genoeg is, kunnen zwarte roodstaarten broeden. Het moet er wel droog zijn.

Op de meest wanstaltige vrachtwagenoverslagloodsen en meubelboulevards zijn ze te horen, en te zien. Kwestie van omhoog kijken. Zingend verliezen zwarte roodstaarten hun schuwheid en laten ze zich goed zien. Boven in een kale boom, op een antenne of mast, op een nok of dakrand treden ze op met hun solo's.

Dus als u een zwarte roodstaart hoort zingen, kijk dan op. Het liedje is kort, hoog, schel en snel, maar begint vaak met een kort roestig krasen. Ook tussendoor wordt er wel een krasje in gemixt.

Met hun voorliefde voor een stene omgeving zou je ze meer in de Randstad verwachten dan in het buitengebied. Toch komen ze veel talrijker voor in de oostelijke helft van ons land. Wellicht is dat nog het effect van hun migratie uit de bergen, Oost-Nederland ligt nu eenmaal dicht bij gebergten, maar waarschijnlijk is er in het kleinschaliger landschap van het oosten meer te eten aan insecten en hun larven.

Zoals meer zangvogels hebben zwarte roodstaarten een verwant die verder wegtrekt, tot voorbij de Sahara, en die ook later uit Afrika terugkomt. Dat is de gekraagde roodstaart, die waarschijnlijk in april in deze vogelzangreeks zal opdraven.

Vier keer per week schrijft bioloog **Koos Dijksterhuis** over iets wat groeit of bloeit

Sorteren | reportage Door de bron te achterhalen van aangespoeld afval, willen initiatiefnemers van het 'Rijn-Maas Plastival' oplossingen vinden voor een hardnekkig probleem.

In Rotterdam zoeken ze naar het verhaal achter het afval

tekst **Rob Buiten**
foto's **Otto Snoek**

In de immense hal van de voormalige onderzeebootloods van de Rotterdamsche Droogdok Maatschappij zijn de zestien hopen van in totaal meer dan zestig kuub zwerfafval niet meer dan kleine pukkeltes op de enorme betonnen vloer.

Ooit rolden hier gigantische onderzeeërs over stalen rails de Nieuwe Maas in. Tegenwoordig is het een evenementenlocatie waar je bijvoorbeeld heel goed een 'Plastival' kunt organiseren.

Met dit driedaagse festival rond het thema 'plastic afval in de monding van de Maas en de Rijn', willen de organisatoren niet alleen het probleem van plastic afval in onze wateren op de kaart zetten. Ze willen vooral relevante partijen zoals beheerders en overheden bij elkaar brengen en mogelijk zelfs concrete oplossingen bedenken.

Daarvoor hebben ze van zestien locaties troep uit het water en uit de oevers verzameld. Van de meeste plekken is dat afval relatief schoon, voor zover afval schoon kan zijn. Maar zeker uit de hoop die in de oevers van de Biesbosch is verzameld, stijgt toch een smerig, weeïg luchtje op. Het plastic is duidelijk vermengd met de nodige bagger. De 'ieuws' en 'getvers' uit de monden van de studenten die dit afval tijdens het festival mogen sorteren, zijn dan ook niet van de lucht.

Injectienaald

Gewapend met stevige rubberen handschoenen en soms zelfs met lange grijpers voor hen die de rommel echt niet te dicht bij de neus willen krijgen, sorteren ze de troep. Frisdrankflesjes of chipszakken op de stapel 'consumentenplastic', jerrycans bij 'industriële' en stukken visnet bij 'visserij'. Een injectienaald met gelukkig een beschermkapje erop, gaat naar de categorie 'medisch/cosmetisch'.

"Met de hulp van studenten van de Hogeschool Rotterdam en het Albeda College, willen we op zoek naar het verhaal achter dit afval", zegt Wouter Jan Strietman van Wageningen University & Research. Samen met Eelco Leemans, adviseur van Leeways Marine, ontwikkelde hij een speciale methodiek voor het analyseren van afval: 'Litter-ID'.

De studenten sorteren het afval in verschillende categorieën.

"Er was al wel een 'officiële' methode voor het analyseren van afval", vertelt Strietman. "Maar die methode van de Oskar, het verdrag van landen rond de Noordelijke Atlantische Oceaan, is erg grof. Die deelt stukken touw alleen maar in als 'dun' of 'dik'. Punt. Met Litter ID kijken we verder. Wie heeft het touw gebruikt, hoe is het vervolgens in het milieu terechtgekomen?"

De methode is inmiddels op verschillende plekken in de wereld ingezet. Zo werkten Strietman en Leemans al samen met de ideale touroperator Oceanwide, die gasten tijdens reizen over de oceanen ook bewust wil maken van de impact van de mens op het mariene milieu.

Groenlanders

"Kijk, zo'n jerrycan daar", wijst Leemans. "Die kun je gewoon in een algemene categorie 'industriële' stoppen, maar je kunt ook net even verder kijken. Rond Groenland vonden we ooit heel veel van dat soort jerrycans. Die bleken van de motorolie te zijn die de Groenlanders voor hun sneeuwscooters gebruiken. Als je dat weet, kun je vervolgens naar de specifieke leveranciers stappen en een statiegeldsysteem bedenken, zodat die rommel niet meer in het milieu terecht komt."

In een tweede hal van de onderzeebootloods liggen stapels 'demonstratieafval' waar al dat sorteerwerk al is gedaan. Zo verzamelen Geert Faasse en Elly Biesheuvel met een legertje vrijwilligers van de Vereniging Natuur en Landschapsbescher-

De 'ieus' en 'getvers' uit de monden van de studenten die het afval sorteren, zijn niet van de lucht.

ming Goeree Overflakkee, al vele jaren afval op de stranden van de Kwade Hoek, op Goeree.

"Een van de dingen die je leert tijdens dat werk is Duits lezen", zegt Faasse half-grappend, terwijl hij een Duits bekertje 'Fru Fru Joghurt' uit de berg plukt. "Het is overduidelijk dat wij bij de monding van de grote rivieren het afvalputje zijn voor heel veel achterland." Tegelijk maakt dat het probleem ook weer lastiger te tackelen, stelt hij.

"Maar een van de concrete dingen die wij op deze plek ook heel duidelijk zien is het effect van de baggerwerkzaamheden in het Slijkgat", stelt Faasse. "Een deel van het afval belandt vroeg of laat op de bodem. Als hier dan vaargeulen worden uitgebaggerd en het slib wordt elders in zee gestort, dan komt een deel van dat afval alsnog weer in de kringloop. Wij zien na baggerwerkzaamheden dan ook echt een piek in het aangespoelde plastic op het strand. Daar moeten de verantwoordelijke instanties dan toch wat mee?", suggereert Faasse.

Samen met andere vrijwilligers haalt hij jaarlijks gemiddeld zes ton plastic van evenzoveel kilometers strand. "Dat is dus een kilo per meter hè! En dat ieder jaar weer!" Dat zelfs die enorme hoeveelheid troep niet meer is dan een druppeltje op een gloeiende plaat, dat wil er bij Faasse niet in. "Een druppeltje op een gloeiende plaat maakt wel een flinke wolk damp. En die damp verspreidt zich!"

Wat dat betreft heeft Faasse nog

een verzoek aan waterbeheerder Rijkswaterstaat. "Het rapen van afval draait voor een belangrijk deel om bewustwording; bij de rapers zelf maar zeker ook bij de mensen die zij vervolgens met hun verhaal proberen te raken.

"Als ik probeer om voor een jonge vrijwilliger uit Rotterdam op zijn minst een bescheiden reiskostenvergoeding los te peuten bij de beheerders van dit gebied, dan krijg ik geen reactie. Maar zo'n bescheiden vergoeding is toch een super eenvoudige en goedkope manier om het probleem bij een grote groep mensen onder de aandacht te krijgen?"

Snackzakjes

De oproep van Faasse wordt in de loods gehoord door Karen van Burg, Adviseur Duurzaamheid van Rijkswaterstaat en medeorganisator van het Plastival. Een toezegging doet ze niet. "We willen wel heel graag leren van dit soort evenementen. En dan gaat het ons als waterbeheerders niet alleen om de grote vervuilingen met plastic in het water. Ook het zwerfafval in de oevers telt voor ons mee. Hoeveel is het, waar komt het vandaan en wat kunnen we eraan doen?"

Een les over de weerbarstigheid van het probleem van plastic afval, komt in de loods van Linda van Rij van het project Rotterdam Circulair van de gemeente. "Sinds 2021 streven wij naar een plasticvrije Rotte. Die rivier is natuurlijk maar een fractie van de lengte van de Rijn of de Maas, dus dan zou je denken dat

het moet kunnen. Maar onze ambitie van 'plastic-vrij in 2025' hebben we in ieder geval al moeten laten varen", constateert Van Rij nuchter.

Twee jaar terug organiseerde zij zelf ook al een 'Litter ID-sessie', voor het zwerfafval uit de Rotte. "Dan zie je overduidelijk dat consumentenafval zoals blikjes, flesjes en snackzakjes in de stad de belangrijkste bron zijn. Het liefst zouden we dan ook met de winkeliers en de ondernemers uit de horeca om tafel gaan om naar oplossingen te zoeken. Met festivalorganisatoren maken we al afspraken over een statiegeldsysteem voor bекers."

Ondertussen moeten Van Rij en haar collega's nog vooral inzetten op het opruimen van de plekken waar afval naast prullenbakken of containers wordt gedumpt, om op die manier te voorkomen dat het in het water waait. "In plaats van een aanpak bij de échte bron, zijn we nog aangewezen op het opruimen van het eind van de keten."

In de onderzeebootloods beginnen de grotere hopen inmiddels uiteen te vallen in kleinere, gestructureerde hoopjes van gemeenschappelijke bronnen. Zeker de studenten van de opleiding Eventmanagement van het Albeda College ogen nog steeds wat verdwaald tussen al dat afval. Sommigen lijken echt gekleed op een festival, alsof ze de kleine lettertjes bij het Plastival niet helemaal goed hadden gelezen.

De studenten van de opleiding Watermanagement van de Hogeschool Rotterdam ogen iets beter op

'Ik wist niet dat wij zoveel troep maken...'

'... Ik gooi echt nooit meer plastic op straat'

hun plek, beaamt ook Tijmen den Oudendammer van de Hogeschool en mede-organisator van het festival. "Een deel van onze studenten zit echt op deze opleiding om dit soort puzzelwerk te doen", stelt hij.

Korrels

Na drie dagen sorteren, turven en identificeren, doemt een voorzichtig patroon op in het afval op de verschillende plekken. Een opvallende bron van afval uit de locaties rond de haven, blijken de korreltjes die als halffabricaat worden gebruikt in de plasticindustrie, vertelt organisator Leemans. "Dat zijn van die korreltjes van maar een paar millimeter groot, die de vrijwilligers niet eens bewust hebben opgeraapt, maar die automatisch met het grotere afval meekomen. Als je ziet hoeveel van dat granulaat al onbewust meekomt bij het rapen, dan moeten we echt eens gaan praten met de gebruikers en de vervoerders van dat spul."

Daarnaast sorteerden de studenten ook in de grotere wateren, net als in de veel kleinere Rotte, heel veel consumentenafval. "Maar het aantal kleine flesjes is de laatste jaren wel echt duidelijk afgenomen", constateert Leemans. "Voor mij is dat een bewijs dat statiegeldsystemen echt zin hebben."

Bij de stinkende hoop uit de Biesbosch klinkt naast de 'ieus' inmiddels ook wel wat oprechte verbazing. "Ik wist niet dat wij zoveel troep maken", zegt één van de studenten. "Ik gooi echt nooit meer plastic op straat", belooft ze plectig.